

ÖTSZÁZ ÉV MULVA

Fantasztikus történet Irta Evelyn Waugh

Rip eljutott abba a megállapodott korba, melyben az ember már nem szívesen köt új ismeretséget. Élete kedélyesen oszlott meg New-York és Európa amerikanizált városai között és — az évadnak megfelelően — mindenütt elegendő régi ismerősre lelt, hogy kedvére szórakozhassék. Tizenöt év óta megszokta, hogy londoni tartózkodásának első hetében Margot Metrolandnál ebédeljen, ahol biztos lehetett benne, hogy talál hat-nyolc kedves ismerőst, akik örömmel fogadják.

De ma, ahogy a szalónba lépett, mielőtt még a háziasszonyt üdvözölhette vagy Alastair Trumpingtonnak odabiccenthetett volna, valami idegen és zavaró érzése támadt. Egy pillantás az összegyűlt vendégekre, csak megerősítette ezt a bizonytalan érzését. Valaki azonnal felkeltette a figyelmét és megfagyasztotta ajkán az udvarias mosolyt. Nagydarab, középkorú férfi volt, tökéletesen kopasz fejjel. Arca fehér és szélteben-hosszában jóval terebélyesebb a rendesnél. Ez az ábrázat úgy festett, mint egy frakk-*ing* Maurier valamely rajzán. Egészen lent az arc aljában, kis, mosolygó száj fészkelt. Fölötte meg két szem, egy inglopson tettenért lakáj bizonytalan menekülő pillantásával.

Lady Metroland sokkal jobban tisztelte vendégei tartózkodását, sem hogy bemutatta volna őket egymásnak.

„Kedves Rip” — mondta „aranyos, hogy újra itt vagy. Amint látod, összegyűjtöttem számodra az egész bandát”.

Aztán, mikor észrevette, hogy Rip pillantása mereven az idegenre szegeződik, hozzátette: „Doktor Kakophilos — Mr van Winkle”.

— Doktor Kakophilos — mondta még — nagy bűvész, Nóra hozta magával, fogalmam sincs, miért?

— Művész?

— Nem: bűvész. Mágus. Nincs semmi, amit véghez ne tudna vinni, azt mondja Nóra.

— Hogy csinálja ezt? — kérdezte Rip.

— Az ember azt csinálja, amit akar, ez az egyetlen szabály — felelt Dr. Kakophilos vékony hangon, a jó londoni bennszülött hanghordozásban.

— Mit mond, kérem?

— Semmit sem kell mondani. De ha mégis akar az ember, akkor mondja ezt: A törvény a szeretet. Szeretet, mely az akarat uralma alatt áll.

— No, igen, ez világos.

— On szokatlanul tehetséges. A legtöbb ember vak.

— Tudjátok mit — szólt közbe Lady Metroland —, menjünk ebédelni.

Rip csak akkor kezdte magát kissé jobban érezni, mikor előbb egy kerek óra hosszát evett, ivott. Két férjesasszony között ült... De mulatságos csevegésük nem tudta egészen lekötni a figyelmét. Mindig újra oda kellett pillantania az asztal túlsó végére, ahol Dr. Kakophilos ült egy fiatal leány mellett, aki rémült szemekkel meredt rá, és szemmelláthatólag csaknem teljesen esztét veszítette már félelmében. Sokáig tartott, amíg Rip emlékezete мүködni kezdett. Ekkor végre eszébe jutott, hogy ő voltaképpen katolikus és így nem kell félnie a fekete mágiától. Egyébként a bor kitűnő volt és oly bővíben, hogy az ember észre sem vette, milyen nehéz. Rip felengedett és nemsokára féltucatnyi közönségnek mesélte

mindig sikert arató történetkéit. Jólismert villamos-áramok cikáztak át rajta, szorgalmasan ivott és nem törődött többé Dr. Kakophilossal.

A hölgyek lassanként kivonultak az ebédlőből. Rip alig vette észre. Kényelmesen hátradőlt székében, előtte egy üveg konyak, szájában szivar, és — talán életében először — Lord Metrolanddal beszélgetett. Nagy vad vadászatról társalogtak, de egyszerre csak valahonnan oldalról hideg lékáramlás csapta meg Ripet. Megfordult. Dr. Kakophilos állt mellette.

— Maga fog engem hazavinni — mondta a mágus. — Maga és Sir Alastair.

— Még álmomba se jut eszembe — felelt Rip.

— Álmában — ismételte Dr. Kakophilos, és úgy tetszett, szavai a Cockney-tájszólás ellenére, dacára mély jelentőséggel vannak telve. — Szükségem van önre.

— Menjünk most talán a hölgyekhez — mondta Lord Metroland. — Különben Margot nyugtalankodni kezd.

Az est hátralevő részét kellemes félmáorban töltötte Rip. A társaság apránként szétszóródott és ő egyszerre csak egyedül maradt a kis szalóban Alastair Trumpingtonnal. Megittak még egy whiskyt, aztán karonfogva leballagtak a lépcsőn.

— Hazaviszlek, öregem.

— Nem, öregem, én viszlek téged haza.

— De én szeretek éjjel vezetni.

— Én is, öregem.

A lépcsőn álltak, mikor barátságos vitájukat egy vékony Cockneyhang szakította félbe.

— Lesznek oly jók, és hazavisznek engem?

A sötétből egy félelmes, feketeköpenyes alak merült fel.

— Hova akar menni? — kérdezte Alastair enyhe undorral.

Dr. Kakophilos egy gyanús utcát nevezett meg, Bloomsburyban.

— Sajnálom, kedves barátom, de az egészen kiesik az én utamból.

— Az enyémből is.

— Hiszen éppen most mondták, hogy annyira szeretnek éjjel vezetni.

— Ó! Na, de ha mindenkép meg kell lenni, hát üljön be.

Hármasban indultak neki.

Rip később sohasem emlékezett rá, hogy kerültek hirtelen Dr. Kakophilos szobájába. Aligha azért, hogy még egyet igyanak, hiszen nem kaptak semmit. Aztán egyszerre csak ráeszmélt, hogy Dr. Kakophilos szimbolikus ábrákkal díszített vörös köntöst és nevetségesen piros fejdísz visel. Ezen annyira kellett nevetnie, hogy kénytelen volt az ágyra leülni. Alastair is nevetett és, így sokáig ültek kettesben az ágyon és feltartóztathatatlanul kacagtak.

Aztán megint azon vette észre magát Rip, hogy már egyáltalán nem nevetnek, hanem Doktor Kakophilost hallgatják, aki — még mindig halhatatlanul nevetséges főpapi díszében — unalmas előadást tart nekik az Időről, az Anyagról, a Szellemről és más olyan Létezőkről, amiken Rip eddigi életének eseménydús negyvenhárom esztendejében még soha se törte a fejét.

— Így hát — mondta Dr. Kakophilos — lehelljetez tüzet, és könyörögjetez Omrazhoz, a megváltás szelleméhez! És vándoroljatok visszafele az időben, találgassátok meg a felhalmozott bölcseséget, amelyet az Ész százada eltékozolt. Azért választottalak éppen titeket, mert ti vagytok a leghitványab emberek, akikkel eddig találkoztam. Túlságosan sokat tudok, semhogy szabad volna kockára tennem biztonságomat. Ha ti nem találtok visszatérni, nem lesz nagy veszteség.

— De kérem! — mondta Alastair.

— Azonkívül pedig be is vagytok rúgva — mondta Dr. Kakophilos, hirtelen visszaesve köznap beszédmodorába. Aztán újra költői lett és Rip ásitott, Alastair is ásitott.

Végre így szólt Rip: — Nagyon szép öntől, kedvesem, hogy ezt mind elmesélte nekünk. Egyszer majd megint eljövök, hogy a folytatását is meghallgassam. De, sajnos, most már mennem kell.

— Igen — mondta Alastair —, nagyon érdekes este volt.

Dr. Kakophilos levette piros fejdíszét és zsebkendőjével végigsimított nedves, kopasz homlokán. Leplezetlen megvetéssel szemlélte vendégeit.

— Részeg disznók! — mondta. — Olyan misztériumban vesztek most részt, amely messze meghaladja értelmeteket. Néhány perc mulva mámoros lábatok évszázadokon fog keresztültámolyogni. Mondja csak Sir Alastair — kérdezte hátborzongatóan tréfás udvariassággal —, van valami különös kívánsága az elragadtatását illetőleg? Melyik korszakot kedveli leginkább? Választhat.

— Ó, igazán bűbajos öntől! Hanem, tudja, a történelemben sohase voltam valami nagy lángész.

— Válasszon!

— Hát, nekem tulajdonképen egész mindegy. Mit szólna ön Ethel-rezhez, a varázslóhoz? Ő mindig gyengém volt.

— És ön, Mr van Winkle?

— Hát, ha már mindenáron utazgatnom kell az időben, én, mint amerikai, természetesen inkább előrenézek, mint hátra. Mondjunk talán ötszáz esztendővel.

Dr. Kakophilos kiegyenesedett.

— Tégy, amit akarsz. Ez az egyetlen törvény.

— Istenem, de sok időt eltöltöttünk nála — mondta Alastair, mikor beültek a kocsiba. — Rémes bárgyúságok! Így van ez, ha az ember túl sokat iszik!

— Én még elbírnék egy pohárral — szólt Rip. — De hol kap az ember ilyenkor?

— Én tudok egy helyet — mondta Alastair, túlságos élesen kanyarodott és a kocsi oldalával nekiment egy postaautónak, amely hatvankilométeres sebességgel rohant lefelé a Shaftersbury-Avenuen.

* * *

Mikor Rip kissé szédelegve — de amennyire megítélhette —, minden komolyabb sérülés nélkül felállt, úgyszólván meg sem lepődött, hogy mind a két kocsi eltűnt.

Túlságosan sok más meglepő dolog vette körül: Könnyű szellő fújdogált, fölötte tiszta, csillagos ég. A szabad láthatárt semmiféle épület nem zavarta. A hold utolsó negyedében állt. Alacsonyán függött egy kis erdőcske fölött, sugarai gyepes domboldalra hulltak. A Picadilly-Cirkuszon, a sás között békés birkanyáj legelésző képét náddal szegett tó tükrözte vissza.

Rip ösztönösen a víz felé tartott. Szeme és feje még égett az este megivott bortól, torka kiszáradt, szájize keserű volt. Vékony cipője minden lépésnél mélyebbre süppedt az iszapba és így határozatlanul megállt. A földalatti lejárata úgy festett, mint valami Piranésii rom. Sötét nyílását páfránybokrok fedték, omladozó lépcsői, valami fekete vízhez vezettek. Az Eros-szobor eltűnt, de mohos, viharvert talpazata még kikandikált a nád közül.

— A ménykúbe — mondta Rip van Winkle akadozva —, ez hát a huszonötödik század! Aztán keresztüllépett a földalatti állomás küszöbén, letérdelt az ötödik lépcsőre és fejét a vízbe mártotta.

Tökéletes csend vette körül, csak a legelésző bárányok ütemes, halk nesze hallatszott, ahogy a füvet ropogtatták. A holdat felhők takarták és Rip feldúlva állt a sötétben. Aztán elvonultak a felhők és Rip kilépett a világosságra. Felkapaszkodott a Haymarket sarkán emelkedő kis gyepes dombra.

Délre, a fák között idelátszott a folyó ezüst csikja. Óvatosan — mert a talaj tele volt lyukakkal és repedésekkel — áthaladt a Leicester és Trafalgar-Squeren. A régi Strand helyén most széles iszappadok nyúltak el lábai előtt, melyeket áradás idején víz borított. Ott, ahol az iszap és a sás összeért egy sor, cölöpökön épült kunyhó emelkedett. Megközelíthetetlenül, mert óvatos lakói alkonyatkor felhúzták a létrákat. Előttük, a keményretaposott földön két, már csaknem kialudt őrűz izzott vörös fénnel. Mellette rongyos őr aludt, fejét térdére ejtve. A kunyhók között két-három kutya szaglászott hulladékok után, de a szél a folyó felől fúj és így, nem támadták meg Ripet, noha közeledésével ütött is némi zajt. A fűvel borított falomladék és betöntörmelék között végtelen csönd honolt. Rip lekuporodott egy nyirkos sarokba, hogy ott megvárja a napfelkeltét.

Onnan, ahol állt, egészkiterjedésében láthatta a falut. A kunyhók egyetlen vonalban nyúltak végig a folyóparton, körülbelül egy kilométernyi hosszúságban. Lehetett vagy ötven, teljesen egyforma valamennyi. Iszaphóból és fonadékból készültek és állatbőrökkel fődtek őket. Valamennyi jókarban lévőnek és viharállónak tetszett. Az iszappadokon vagy egy tucat kanoé hevert, egyrészüik fatörzsekből készült, a többi valami fonadékból, melyet aztán bőrökkel vontak be. Az emberek világosbőrűek voltak, szőkék, és a vadak hosszú, puha lépteivel jártak. Vontatottan beszéltek, azzal az éneklő hangszúllyal, amely az írást nem ismerő, szokásaik és erkölcsaik dolgában pusztán a szóhagyományra utalt népek sajátja.

Nyelvük némiképp ismerősnek tetszett, de azért nem értette őket. Rip egy óránál tovább figyelte, mint virradt meg a falu a nappalra. Hogyan fognak az emberek mindennapi munkájukhoz, hogy akasztják a bográcsokat tűz fölé, hogy indulnak a férfiak csónakjaikhoz és kezdik türelmesen rendbehozni azokat. Közben csendesen beszélgetnek, mormognak maguk elé, partlakók szokása szerint. nézte a gyerekeket, amint a kunyhókat tartó oszlopokon lesiklottak a hulladékdombokhoz. Életében először nem tudta, mihez kezdjen? Végre összeszedte minden energiáját és megindult a falu felé.

A hatás nem maradt el. Az anyák azonnal gyermekeikhez rohantak, mindenki a létrákhoz futott. A férfiak otthagyták csónakjaikat és minden különösebb sietség nélkül felballagtak a lejtőn. Rip mosolyogva továbbment. Az emberek összesereglettek és semmi hajlandóságot sem mutattak rá, hogy odébbmenjenek. Rip fölemelte karját, kezét összekulcsolta és megrázta, ahogy a boxolóktól látta, mikor a ringbe lépnek. A fehérbőrű vadak meg se moccantak.

— Jó reggelt — mondta Rip. — Ez London?

A férfiak csodálkozva néztek össze. Egy fehérszakállas aggastyán halkan vigyorgott. Hosszú szünet támadt. Aztán a vezetőjük bólintott és azt mondta: — Lunnon. Habozva köréjecsopotortosultak. De lassacsckán bizalmasabbak lettek, szorosan körülállták, megtapogatták idegenszerű ruháját, megkeményedett körmeikkal megkopogtatták összelapított ingmellét, meghuzigálták a gombjait. Az asszonyok odafönt a kunyhókban rikácsoltak izgalmukban. Mikor Rip mosolyogva fölpillantott rájuk, gyorsan visszahúzódtak kunyhóik füstös belsejébe, onnan lestek óvatosan

kifelé. Rip roppant ostobának érezte magát és meglehetősen szédült. A férfiak róla tárgyaltak. Lekuporodtak a földre és különösebb meggyőződés, vagy élénkség nélkül vitatkoztak. Itt-ott megértett egy-egy szót: fehér, fekete főnök, kereskedni. De tájszólásuk legnagyobb részét érthetetlen volt számára. Ő is leült. Hangjuk úgy emelkedett és süllyedt, mintha valami litániát mondtak volna. Rip behunyta a szemét és minden erejét összeszedve, megpróbált felébredni a lehetetlen lidércálomból. — Londonban vagyok, a Ritzben lakom és tegnap, Margotnál kissé többet ittam a kelleténél. Máskor jobban kell vigyáznom. Nincs semmi baj. A Ritzben vagyok, 1945-öt irunk. Ezt mondogatta magában, újra és újra, miközben igyekezett elzárni érzékeit minden külső benyomástól és akaratát józanságra kényszerítette. Végre abban a hiszemben, hogy sikerült erőt vennie a varázslaton, felemelte a fejét és kinyitotta szemét... Kora reggel a folyóparton, egy sor szalmaviskó, köröskörül mozdulatlan, barbár arcok...

* * *

Aki csak úgy hipp-hopp átugrott ötszáz esztendő, semmiesetre sem törődhet valami sokat nappal és éjszaka váltakozásával. Azelőtt, könyvekben, milyen gyakran olvasta Rip ezt a mondatot: „E perctől kezdve az idő elvesztette számára jelentőségét”. Most értette csak meg, mit jelent ez. Egy ideig most a londoniaknál élt, fogságban. Halat kapott, komisz kenyeret és nehéz, részegítő sört. Estefelé, ha napi munkájukat elvégezték, gyakran köréjereglettek a falusi asszonyok és kíváncsian figyelték minden mozdulatát.

Ez a rabság sok napon át tarthatott.

Aztán — mennyi idő múlva, nem tudta — valami új és mégis időtlen történt. Egy táblát látott, ezzel a felírással: „Misszió”. Aztán egy négert, a dominikánus reverendában, Rip agya kissé kitisztult. A homályon áttört valami ismerős. A kaosz formát öltött. Valami történt. Valami ismerős. Valami, ami huszonöt évszázadon keresztül semmit sem változott. Ez a valami, ami nyomódon túlélte a korszakokat, a saját gyermekkorából merült fel. A folyóparti városka fából épült templomocskájában térdelt a benszülöttek között. A férfiak ócska egyenruhát viseltek, az asszonyok a zárdában készült esetlen gúnyákat. S ezek a nyomorúságos fehérek üres, értelmetlen pillantással bámultak bele a terem túlsó végében égő két gyertyába. A pap feléjük fordította jószágos fekete arcát: „Ite missa est”.

* * *

Napokig tartott míg Rip a baleset után annyira rendbejött, hogy beszélni tudott. Akkor magához kérte azt a papot, aki eszméletretérésénél ágya mellett ült.

— Mondja, kérem, Péter, hogy került voltaképpen maga ide?

— Sir Alastairhez hívtak. Ő is eszméletlen volt, bár ő csak könnyű sérülést szenvedett. Mind a kettőjüknek szerencséje volt. Én is különösnek találtam, hogy Sir Alastair hivatott. Ő nem katolikus, de úgy látszik, ájulása alatt valamit álmodott, s ez készítette rá, hogy papot kérjen. Akkor mondták nekem, hogy ön is itt van, hát idejöttem.

Rip gondolkozott. Még mindig roppant elkábult, mihelyt gondolkozni próbált.

— Szóval Alastair is álmodott?

— Igen. Nyilván a középkorról. Azért kíváncsított utánam.

— Péter — szóljt Rip —, valamit meg kell gyónnom magának. Én egy mágusnál jártam.

Fordította Sik Ilma